

Vasas Szakszervezeti Szövetség

GINOP-5.3.5-18-2018-00077

„Maradj a pályán!” – Az alsó középfokú duális szakképzésben részt vevő, gépipari szakmákat tanuló fiatalok és az őket képző vállalatok közötti együttműködés erősítése

A koronavírus-járvány következményeivel kapcsolatos kutatás gépipari munkavállalók körében II.

2021

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

1. Bevezetés

1.1. A koronavírus-járvány hatása a munkaerőpiacra

A 2019-ben Kínában megjelenő koronavírus-járvány a 2020-as év első felében szinte az egész világot elérte. A járvány 2020 tavaszán tomboló első hulláma számos ország gazdaságát lassította le, így Magyarországot is. A járvány az előzetes várakozásokkal szemben 2021 első negyedévében minden továbbinál intenzívebben terheli a világ egészségügyi rendszereit, a gazdaság kilábalása azonban lassan megindult. Mindez pedig a foglalkoztatás terén is érezhető kedvező hatásait.

Pedig a koronavírus-járvány elsősorban az emberi tőkét veszélyezteti, amely a gazdasági növekedés egy alappillére jelenti. Az egyes országok közti GDP különbségek körülbelül 10-30%-a tudható be az emberi tőkének. Az oktatás és az egészségügy széleskörű elérése elengedhetetlen a minőségi emberi tőke megteremtéséhez, amely egyúttal azt is jelenti, hogy a koronavírus-járványhoz hasonló válságok idején az állam szerepe kiemelkedően fontos. A World Economic Forum az általuk legfrissebben közzétett Human Capital Index mérőszám alapján 130 ország munkaerőpiaci teljesítményét vizsgálta, melyek közül Magyarország a 39. helyen állt.

A járványt megelőző években a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint pozitív, egyre javuló folyamatok voltak megfigyelhetők a hazai munkaerőpiaci mutatókban. A foglalkoztatottság 2011 óta évről évre nőtt. 2019 utolsó negyedévében 70%-os volt a foglalkoztatási ráta, ami 4,52 millió fő dolgozót jelentett. A járvány megjelenésével azonban a gazdasági előrejelzések negatív képet mutattak. A GKI konjunktúraindexe jelentősen visszaesett, romlott az üzleti és a fogyasztói bizalom. A járvány leginkább a szolgáltatásokat érintette rosszul. A járvány különösen kedvezőtlen volt a turizmus, a szórakoztatás és szabadidős tevékenységekhez kapcsolódó szolgáltatások számára. Az ipar várakozásait ugyan a szolgáltatásokhoz képest kevésbé érintette negatívan a járvány, itt is jelentős romlás figyelhető meg. 2020 áprilisában már az ipari szereplők többségét is rosszul érintette a járvány, a keresletben jelentős visszaesések voltak megfigyelhetők, amely több vállalatot is a termelés visszafogására kényszerített. A termelés csökkenésével az emberi erőforrás iránti kereslet is csökkent az iparban, vagyis alacsony volt a foglalkoztatási hajlandóság, valamint sok vállalatnál elbocsátásokat fontolgattak, valósítottak meg. A kialakult helyzetet sok vállalat igyekezett fizetés nélküli, vagy kényszerszabadsággal, munkaidő-csökkentéssel, újra tárgyalta bérezéssel orvosolni. Ilyen módszereket 2020 áprilisában a vállalatok közel harmada kényszerült alkalmazni. A járvány 2020 áprilisára a gazdaság összes ágazatát negatívan érintette, egyes ágazatokban a negatív hatások jóval mérsékeltebbek voltak. A válság által eleinte kevésbé érintett ágazatok közé tartozik a vegyipar, az építőanyag-kereskedelem, a jogi, számviteli és adminisztratív szolgáltatások, valamint az építészeti tevékenységek.

2020 szeptemberében a GKI által végzett felmérés szerint a foglalkoztatottak túlnyomó többsége, 89% teljes állásban bejáró volt, a távmunkában dolgozók aránya alacsony, 6-7% volt. Ugyan 2020 őszén a járvány ismét erősödni kezdett a korlátozások hiányából fakadóan nem volt jellemző a távmunkára történő újbóli áttérés.

Európai Unióss összevetésben a magyar gazdaság nehezebben látszott kilábalni a járvány első hulláma okozta sokkból. Míg 2020 áprilisa és augusztusa között az EU gazdaságai átlagosan 60%-át hozták be az első hullám okozta kieséseknek, addig Magyarországon ez idő alatt alig 50%-át.

2020 áprilisa és júliusa között közel 100 vállalat kényszerült csoportos létszámcsökkentésekre, ami 7000 főnél is több dolgozót érintett. A leépítések eleinte a vendéglátást, szállodákat, éttermeket, a személyszállítást, a villamos berendezések, készülékek gyártását, a fémmegmunkálás ágazatait érintették, de később jellemző volt a számviteli, könyvvizsgálói, adószakértői vállalatokra is.

2020 őszén a fokozódó járványhelyzet hatására ismét korlátozó intézkedések bevezetésére volt szükség. Mindez elsősorban a turizmusban, vendéglátásban és szolgáltatások terén működő vállalkozásokat érintette, akik tevékenységük részleges vagy teljes felfüggesztésére kényszerültek. Azonban a felerősödő második, majd harmadik hullám a gazdasági szereplőket és a foglalkoztatást korántsem érintette olyan kellemetlenül, mint a 2020 tavaszi leállás idején.

A KSH 2020. decemberi időszakra vonatkozó gyorsjelentése¹ alapján például az előző év utolsó hónapjában foglalkoztatottak száma 4,5 millió fő volt, ami ugyan 14 ezer fővel kevesebb, mint a 2019. decemberi adat, de a megelőző hónaphoz képest már 4 ezer fővel több. Eközben a 15–64 évesek foglalkoztatási rátája 70,4% volt, ami az előző év decemberi értéket kismértékben, 0,2 százalékponttal ugyan, de szintén meghaladta.

A jelen tanulmány készítésének napján közzétett legfrissebb gyorsjelentés² alapján 2021 februárjában a foglalkoztatottak száma további 50 ezer fővel bővült, a foglalkoztatási ráta pedig 71,8%-ra emelkedett. Bár az értékek az egy évvel korábbiakhoz képest alacsonyabbak és a szezonális hatásait is figyelembe kell venni, mégis javuló tendenciát követnek.

A Vasas Szakszervezeti Szövetség által a koronavírus-járvány következményeivel kapcsolatban lefolytatott kutatás második szakaszában első lépésként ismét szekunder adatok feldolgozásával vizsgáltuk, hogy a járvány és az annak kapcsán elrendelt korlátozások miként befolyásolták a munkavállalók, különös tekintettel a gépipari ágazatban dolgozók mindennapjait. Az alábbiakban az ezzel kapcsolatos tapasztalatokat összegezzük.

Az **International Labour Organization** jelentése³ szerint 2021-ben továbbra is magas azon dolgozók aránya, akiket érintenek a koronavírus-járvány okozta korlátozások. Január elején a világ dolgozóinak 93%-a lakott olyan országban, ahol életben voltak valamilyen, a vírushoz köthető korlátozó óvintézkedések. Tendenciaként azonban megfigyelhető, hogy az általános korlátozások, lezárások helyett idővel a szektorspecifikus és földrajzi szempontok mentén meghatározott intézkedések váltak jellemzővé.

2020-ban korábban soha nem látott mértékben csökkent a ledolgozott munkaórák száma, mintegy 8,8%-kal dolgoztak kevesebbet az emberek, a korábbi év utolsó negyedéhez képest. 2020 utolsó negyedében világszinten már csak 4,6%-os volt munkaórák számában bekövetkező veszteség. A ledolgozott munkaórák számának visszaesése megközelítőleg négyszer nagyobb volt, mint a 2009-es gazdasági világválság idején. A munkaóra kiesés szempontjából legrosszabbul érintett területeknek Latin-Amerika, a Karib-térség, Dél-Európa és Dél-Ázsia minősülnek.

A munkaórák számának visszaesésében szerepet játszott a foglalkoztatottság csökkenése, valamint a foglalkoztatottak munkaóráinak csökkentése is. A foglalkoztatottság szempontjából Amerika járt a legrosszabbul, míg Európában és Közép-Ázsiában az

¹ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2012>

² <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/fog2102>

³ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf

állásvédelmi beavatkozásoknak köszönhetően viszonylag alacsony maradt az elbocsátások száma. 2020-ban összességében 114 millió állás szűnt meg, ami egy korábban példa nélküli szám. A foglalkoztatottság csökkenése arányosan rosszabbul érintette a nőket, mint a férfiakat, és rosszabbul a fiatalokat, mint az időseket. A foglalkoztatottság csökkenése hozzájárult nagyobb mértékben eredményezte az inaktívok számának növekedését, mint a munkanélküliekét. A globális munkanélküliség 33 millió fővel nőtt a 2020-as évben.

2020-ban a foglalkoztatottak béréből származó jövedelem világszerte körülbelül 8,3 százalékkal csökkent, ami 3,7 billió dollárnak és a globális GDP 4,4%-ának felelt meg.

A 2021-es év második felében várható visszarendeződés valószínűleg egyenlőtlen mértékben és különböző gyorsasággal fog megvalósulni az egyes régiókban, ágazatokban. A különbségek várhatóan a 2021-es év során is megmaradnak válság által továbbra is rosszabbul érintett ágazatok (például vendéglátás, kultúra, építkezés, kiskereskedelem), valamint a válság alatt jobban teljesítő, magas szakértelmet igénylő ágazatok (például informatika, pénzügyi intézetek) között. Mi több a különbségek várhatóan csak tovább fognak nőni, attól függően, hogy az adott országban miként kezelik a járványhelyzetet.

A **KPMG** 2021-ben 11 kulcsfontosságú piacon kérdezett meg⁴ összesen 500 vezérigazgatót arról, hogy miként látják a COVID-19 válságból való kilábalást. A normális kerékvágásba való visszatérést sokan csak 2022-ben tartják elképzelhetőnek. Mindössze a megkérdezettek harmada gondolta úgy, hogy a 2021-es évben kilábalnak a válságból, a válaszadók közel fele azonban csak 2022-ben lát erre reális esélyt. A megkérdezettek közel negyede azonban úgy gondolja, hogy az üzlet már soha nem lesz olyan, mint a járvány előtt. Azt, hogy milyen hatékonysággal és milyen gyorsan sikerül a válságból kilábalni, a megkérdezettek szerint erősen attól függ, hogy milyen mértékű lesz alkalmazottjaik átoltottsága. A megkérdezett vállalkozások közel kétharmada meg tervezi várni a minél sikeresebb átoltottságot, mielőtt visszahívja a dolgozókat az otthoni munkavégzésből, ugyanakkor a megkérdezettek háromnegyede megvárja ezzel a döntéssel azt, hogy a kormányok is erre bátorítsák a vállalatokat. A vállalatok túlnyomó többségében a dolgozóknak várhatóan jelenteniük kell majd, ha megkapták a védőoltást. A visszarendeződés új szabályok alkalmazásával fog járni. Több vállalatnál az ügyfelek és látogatók fogadása is védőoltáshoz lesz kötve, az üzleti utak esetében óvatosabban fognak eljárni.

A járványvédelmi korlátozások miatt számos vállalatnál szinte kiürültek az irodák. Ennek ellenére a megkérdezettek kevesebb mint ötöde tervezi a az irodahelyiségek lecsökkentését, és alig harmaduk tervezi, hogy heti 2-3 napnyi távmunkában dolgoztassa alkalmazottjait. Ugyanakkor a többség tervez további digitális és kommunikációs fejlesztéseket, annak ellenére, hogy már a járvány első hullámának megjelenését követő hónapokban is jelentősen felgyorsult a digitális átállás. A Szemben az alkalmazottakkal, az ügyfelekkel főként távkommunikációs módokon igyekeznek tartani a kapcsolatot. A járványnak köszönhetően a megkérdezettek szerint felértékelődni a látszik az alkalmazottak fizikai és szellemi jólléte, így erre várhatóan több erőforrást fognak fordítani a jövőben.

Egy **Magyar Nemzet**ben jegyzett, a KSH gyorsjelentését szemlélő cikk⁵ alapján 2021 februárjában a 15-74 év közötti dolgozók száma 4,55 millió fő volt, ami 104 ezer fős növekedést jelentett az egy hónappal korábbi állapothoz képest, de mintegy 104 ezer fővel alacsonyabb volt az egy évvel korábbi számhoz képest. A februári növekedésben szerepe van

⁴ <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2021/03/ceo-outlook-pulse.html>

⁵ <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/a-foglalkoztatasi-is-megerzi-a-koronavirus-jarvanyt-9589235/>

a szezonális hatásoknak. Az utóbbi időszak foglalkoztatottságában bekövetkező csökkenés elsősorban a közfoglalkoztatottakat (12 ezer fővel kevesebb), illetve a külföldön dolgozó magyarokat (39 ezer fő) érintette. Utóbbi mögött a külföldön bekövetkező leépítések állhatnak, melynek egyik okát az országok közti közlekedés a járvány alatt kialakult nehézségei jelentik. 2020 februárban 213 ezer fő volt a munkanélküliek száma, ami 53 ezer fővel több az egy évvel korábbi adatokhoz képest. A gyakran részmunkaidőben, kevesebb tapasztalattal és dolgozó fiatalok körében a járvány következtében továbbra is nagyobb mértékben nő a munkanélküliség. A fiatalok felülreprezentáltak több a járvány által különösen rosszul érintett ágazatokban, például a vendéglátásban.

A **McKinsey Global Institute** jelentése⁶ szerint a koronavírus egyik legnagyobb vesztese az alulképzett dolgozók lehetnek. A járvány számos ágazatot terelt a digitalizáció és automatizáció irányába. Az Amerikai Egyesült Államokban, ahol 10 százalékos a munkanélküliség, a felgyorsuló automatizáció elsősorban az etnikai kisebbségek munkáját fenyegeti, sokan kényszerültek emiatt munkahelyük megváltoztatására. A távmunkára történő átállás elsősorban a magasan képzett munkaerőt igénylő munkákban megoldható, ahol távmunkára az esetek 60%-ában van lehetőség, míg az alulképzettek alig több mint egyharmada dolgozhat otthonról.

A járvány következtében a gazdasági szereplők egy része is az internet lehetőségeit kihasználva folytatja tevékenységét. Az internetes kereskedelem ennek megfelelően világszerte megnőtt, egyes országokban (pl.: Egyesült Királyság) megsokszorozódott.

A válság hatására sokan választják az olcsóbb megélhetést lehetővé tevő vidéket, ez azonban számos, a városi szolgáltatásokhoz köthető munkahely megszűnésével járhat. Több ország azonban igyekszik külföldről munkaerőt bevonni, kihasználva a távmunka lehetőségeit.

Kormányzati összesítések⁷ alapján a járvány kirobbanása óta a gazdaságvédelmi akció intézkedéseivel egyébiránt több mint 1,66 millió munkavállalót támogatott a kormány. A bértámogatási programokkal több mint 400.000 munkahelyet védtek meg, a leginkább sújtott ágazatok bértámogatási programjában a megvédett munkahelyek száma meghaladta a százezret. Magyarországon januárban 4,537 millióan dolgoztak, a munkanélküliség 5%, a foglalkoztatási ráta 71,1% volt. A kormány 2021 tavaszán arra kérte a munkáltatókat, hogy minél több kollégájuk számára biztosítsák az otthoni munkavégzés lehetőségét. Minél kevesebb a találkozás, annál nehezebben tud terjedni a járvány, ezért nagyon fontos, hogy aki csak teheti, otthonról dolgozzon. A home office nemcsak a járvány lassítása miatt fontos, de sok családban így az óvodás, iskolás gyerekeket sem kell másra bízni, velük maradhatnak a szülők

⁶ https://hvg.hu/kkv/20210319_Az_alulkepzett_dolgozok_lehetnek_a_koronavirusvalsag_legfobb_karvallottjai

⁷ <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/itm-allamtitkar-kormanyzati-intezkedesek-tobb-mint-1-millio-munkahelyet-tudtak-megvedeni>

1.2. A járvány gépiparra gyakorolt hatásai

2020 tavaszán a koronavírus európai megjelenésével számos gépipari vállalat kényszerült termelésének szüneteltetésére, valamint a bekövetkezett gazdasági károk elbocsátásokkal történő enyhítésére a kontinensen is. Ennek következményeként tavaly a német gépipari és gyárépítő ágazat exportja 12,0 százalékkal, importja 13,4 százalékkal csökkent a német szövetségi statisztikai hivatal adatai alapján. Ezzel a német gépipari és gyárépítő berendezésgyártó vállalatok szakmai képviselői szervezete szerint 2020-ban a német gépipari export a 2009-es gazdasági és pénzügyi válság óta a legnagyobb visszaesést szenvedte el. A legnagyobb csökkenés természetesen a második negyedévben következett be, azóta lassú kilábalás indult el a szektorban. A javulás várhatóan 2021-ben tovább folytatódik, az export folyamatosan nőni fog, de a krízis előtti szintre abszolút értékben vélhetően csak 2022-ben áll majd vissza.

Ezzel szemben Kínában már 2020 második negyedévében megindult a gazdasági fellendülés, ami idővel a német gépipari vállalatok megrendelésállományában is éreztetni kezdte a hatását. Németországban ennek ellenére több tízezer gépipari munkavállaló veszítette el az állását, augusztusban 41 ezer fővel volt kevesebb az alkalmazottak száma az egy évvel korábbi adatokhoz képest. Az elbocsátások számát a munkaadók rövidített munkaidővel igyekeztek mérsékelni, ezzel azonban sokan nem tudtak vagy nem akartak élni.

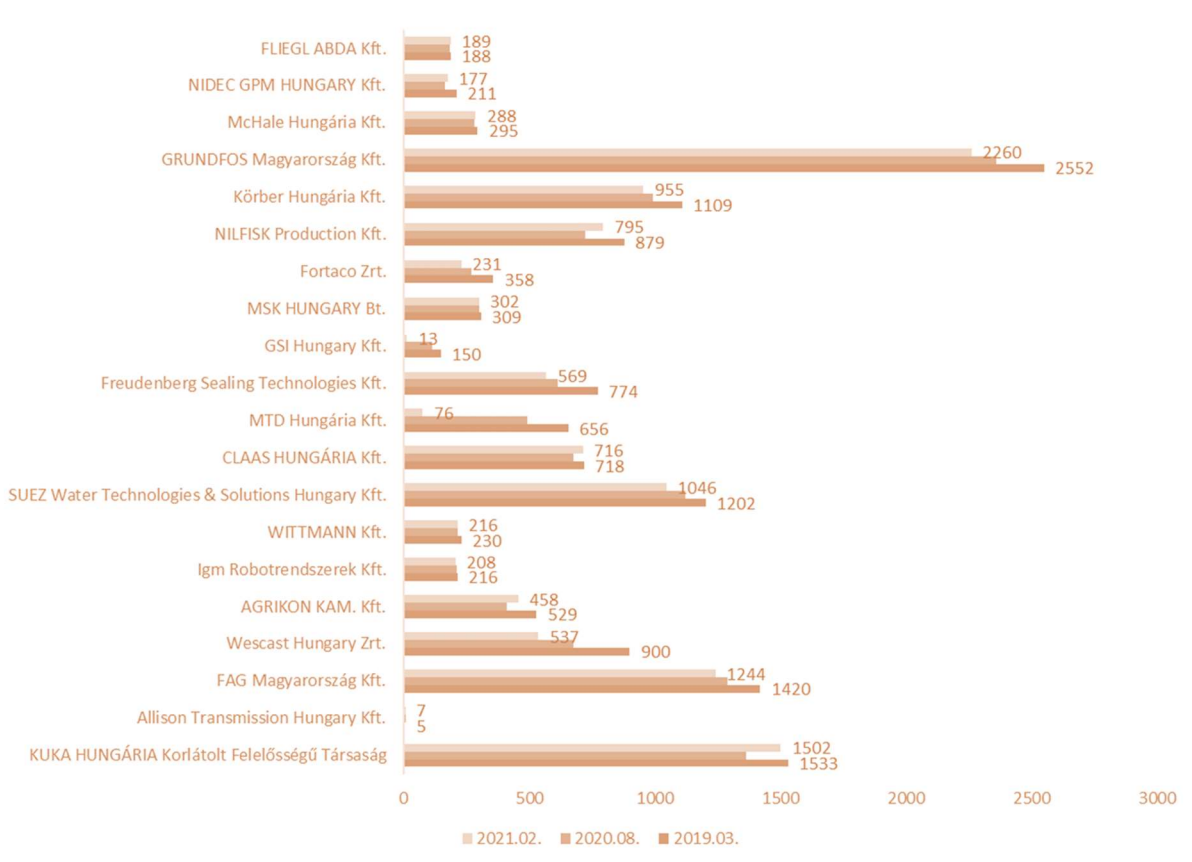
A nemzetközi és a németországi tanulságok alapján a magyar gépipar továbbra is több szempontból veszélyeztetett, elsősorban, mivel hazánkban jelentős számú külföldi – dominánsan német – tulajdonban lévő vállalat van. Emiatt az anyavállalatok nehézségei hatással vannak a leányvállalatok működésére is.

A járvány hatása a hazai gépipari munkaerőpiacra a legnagyobb hazai gépgyártó vállalatok létszámának alakulása alapján is vizsgálható. Az alábbi, 1. ábra a húsz legnagyobb nettó árbevételű, főtevékenység szerint gép, és gépi berendezés gyártásával foglalkozó hazai vállalat létszámának alakulását szemlélteti 2019 március és 2021 február között.

Az adatok alapján 2021 februárig szinte valamennyi vizsgált vállalat létszáma csökkent az kétéves vizsgált időszakon belül, miközben a húsz cég által foglalkoztatottak teljes száma 2.445 fővel lett alacsonyabb. Az első tanulmányban szereplő záró időponthoz (2020. augusztus) képest már több vállalat tudta növelni alkalmazotti létszámát, az összesített foglalkoztatotti létszám azonban így is 692 fővel csökkent fél év alatt. Ebben közrejátszik két iparági szereplő (MTD Hungária Kft. és GSI Hungary Kft.) drasztikus létszámcsökkenése, amely mögött céges átszervezések vagy egyéb okok is meghúzódhatnak. Ettől függetlenül a gépipar legnagyobb vállalatainál a foglalkoztatás csökkenése általános tendencia két év időtávlatban. A vizsgált időtávon mindössze két vállalat (Allison Transmission Hungary Kft. és Fliegl Abda Kft.) növelte foglalkoztatottjainak számát, azonban ez összesen 3 fő többletet jelent. Eközben van olyan cég (GSI Hungary Kft.), amely munkavállalóinak több mint 90%-át elvesztette, illetve olyan munkáltató is (MTD Hungária Kft.), ahol a létszám 580 fővel csökkent két év alatt. Az ágazat legfőbb szereplői esetében összességében 17,4%-kal csökkent a foglalkoztatás a vizsgált kétéves időszak során.

Az első kutatási jelentéshez képest eltelt időszakot vizsgálva a helyzetkép kedvezőbb, hiszen az eltelt fél év alatt a vizsgált cégek felénél nőtt (vagy nem csökkent tovább) a foglalkoztatotti létszám. Az összesített létszámcsökkenés azonban így is a munkavállalók 9,2%-át érintette a vizsgált időszakban.

1. ábra – A hús legnagyobb árbevétellel (2019) rendelkező hazai gépgyártó vállalat (főtevékenység szerint) létszámának alakulása a járvány megjelenése előtt és után (2019.03-2021.02.)

Forrás: Opten cégadatai alapján saját szerkesztés

Elmondható ugyanakkor, hogy a létszám tekintetében csökkenő tendencia egyes cégeknél már a koronavírus járvány kirobbanása előtt megfigyelhető volt. A járvány tehát nem az egyedüli kiváltó oka a folyamatoknak, azonban egyértelműen hozzájárult a csökkenő tendenciához.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a gépipart több szempontból is különösen rosszul érintette a járvány. A gyárakban, ahol több száz ember dolgozik, a korlátozó intézkedések ellehetetleníthetik a munkavégzést. De miközben a távmunka egy valódi alternatívát jelenthet például az adminisztratív munkák terén, addig a gépgyártásban végzett, sokszor kétkezi munkát aligha képes helyettesíteni.

A kijárási korlátozások és a határok lezárása emellett számos gépipari vállalat ellátási láncát tette próbára. A nehéz helyzetben a vállalatok jelentős része kényszerült elbocsátásokra, ami hosszú távon azt is eredményezheti, hogy a munkavállalók elveszítik a bizalmukat a gépipari vállalatokban.

2. A kérdőíves felmérés eredményei

2.1. A kérdőív felépítése, kitöltési alapadatok

Jelen kutatás a koronavírus-járvány aktuális, 2021 márciusáig felmerülő munkaerőpiaci hatásait vizsgálja a gépipari szektor munkavállalóinak bevonásával. A kutatás elsődlegesen azt hivatott feltérképezni, hogy a járvány, valamint a 2020 őszi és 2021 tavaszi ismételt és egyre erősödő hullámok miként változtatták meg a gépipari munkavállalók életét. Ennek vizsgálatához második körös kérdőíves felmérés készült, melyet ezúttal is gépipari cégeknél dolgozó munkavállalók töltöttek ki. Az alábbiakban a kitöltött kérdőívek eredményei kerülnek feldolgozásra. Az online⁸ elérhető kérdőívek kitöltésére a válaszadóknak 2021. március 21. és 2021. március 29. között volt lehetősége. Ez idő alatt a kérdőívet összesen 386 munkavállaló töltötte ki, a két körös felmérésbe tehát összesen 674 válaszadót sikerült bevonni a megcélzott 200 fő helyett.

A kérdőív struktúrája ezúttal is a következőképpen épült fel:

1. Az első blokkban a kitöltőknek a koronavírus-járvány okán bekövetkező munkahelyi folyamatokkal kapcsolatban megfogalmazott állításokat kellett véleményezni. A blokk fókuszában elsősorban a járványhelyzet harmadik hullámának munkahelyekre gyakorolt hatásai és a vezetők, munkáltatók kapcsolódó intézkedései szerepeltek.
2. A második blokkban a megváltozott munkakörülményekre vonatkozó kérdésekre került a hangsúly, amelyek elsősorban a távmunkával, a csökkentett munkaidővel és a kényszerszabadság elrendelésével kapcsolatos tapasztalatokra irányultak.
3. A kérdőív harmadik blokkjában véleményezendő állítások a munkavállalók személyes tapasztalataira és egyéni preferenciáira reflektáltak.
4. Az utolsóelőtti blokk állításai a koronavírus által előidézett munkaerőpiaci helyzetre vonatkoztak.
5. Végül a kérdőív egyesetleges munkahelyváltással kapcsolatos kérdést, valamint demográfiai kérdéseket tartalmazott.

A kitöltés az első lekérdezéshez hasonlóan ismét anonim módon történt, a válaszadók demográfiájának meghatározásához a nem, születési év, legmagasabb iskolai végzettség, megyei léptékben a lakó- és munkahely, településtípus, illetve a jelenlegi munkahelyen eltöltött idő került lekérdezésre. A kérdőíves felmérés eredményeit az alábbiakban foglaljuk össze.

2.2. Demográfia – földrajz - képzettség dimenziók

A kitöltők demográfiai jellemzői kapcsán az alábbi megállapítások fogalmazhatók meg. Összesen 386 fő töltötte ki a kérdőívet, a kitöltők között 224 fő férfi és 162 fő nő volt, vagyis a kitöltők között a férfi nem felülreprezentált. A kitöltők életkorának megoszlását az alábbi, 1. táblázat ismerteti. A kitöltők átlagéletkora 43 év volt és legnagyobb arányban az 1970-es években született korosztály vett részt a kérdőívek kitöltésében (a válaszadók mintegy egyharmada tartozik ebbe a korcsoportba). Ezzel szemben a válaszadók között legkisebb arányban a 60 év feletti, illetve a 20 évesnél fiatalabbak szerepelnek.

⁸ www.survio.com

1. táblázat – A válaszadók életkor szerinti megoszlása

Születési év	Fő	Arány
1950-	20	5,2%
1960-	72	18,7%
1970-	132	34,2%
1980-	92	23,8%
1990-	65	16,8%
2000-	3	0,8%
n.a.	2	0,5%

Forrás: saját felmérés

Az alábbi, 2. ábrán a válaszadók legmagasabb végzettségük szerinti megoszlása látható. Megállapítható, hogy a válaszadók túlnyomó többsége, 320 fő középfokú végzettséggel rendelkezik, legnagyobb arányban a szakmunkásképzőben és szakközépiskolában végzett munkavállalók töltötték ki a kérdőívet. Felsőfokú végzettséggel ezzel szemben csupán 47 fő rendelkezik a válaszadók körében.

2. ábra – A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége

Forrás: saját felmérés

A kérdőív a válaszadók lakóhelyének és munkahelyének elhelyezkedésére is tartalmazott azonosító kérdést, megyei bontásban. A kitöltők a lakóhely esetében Heves megyét, a munkahely esetében Bács-Kiskun megyét jelölték meg a legnagyobb számban, előbbi esetben 41-en, utóbbi esetben 51-en. A lakóhely jellege szerint a válaszadók többsége városban él (41,2%), őket követik a községben élők (31,3%), a megyei jogú városok lakói (21,5%), végül a fővárosiak (6%).

Az ingázás a válaszadók esetében elsősorban a Jász-Nagykun-Szolnok és Pest megyeiket érinti. A jársági válaszadók közel fele (43,47%) Bács-Kiskun megyei cégnél dolgozik, a Pest megyei lakosok közül pedig 6 fő (20%) ingázik Budapestre munkavégzés céljából. Érdemi ingázás figyelhető meg még a Győr-Moson-Sopron megyében dolgozó kitöltők esetében is, a megyébe Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém megyei lakosok is ingáznak munkavégzés céljából. A kérdőív kitöltői között egyedül Tolna megyei munkahelyen dolgozót nem jegyezhetünk fel, a lakóhely szerint valamennyi megyéből érkezett legalább egy kitöltés.

Az adott munkahelyen töltött idő a kérdőív kitöltői esetében 10,5 év, a legmagasabb érték a kapott válaszok között 46 év volt.

2.3. Munkahelyi folyamatok elemzése

A kérdőív első blokkjában ezúttal is a koronavírus-járvány okán bekövetkező munkahelyi folyamatokkal kapcsolatban foglaltunk meg állításokat (az első kör eredményei alapján nem releváns állításokat a második körben elhagytuk). A válaszadókat az online kérdőív segítségével az állítások véleményezésére kértük aszerint, hogy mennyire értenek velük egyet (egyáltalán nem tartják igaznak, inkább nem tartják igaznak, inkább igaznak tartják vagy teljes mértékben igaznak tartják). Az állítások fókuszában elsősorban a járványhelyzet, azon belül is a harmadik hullám munkahelyekre gyakorolt hatásai és a vezetők, munkáltatók kapcsolódó intézkedései szerepeltek. Az állítások a következők voltak:

1. A járvány hatására mostanra sok munkatársamat elbocsátották.
2. A járvány miatt a vezetők mostanra sokkal figyelmesebbek a munkavállalókkal.
3. Jelenleg biztosnak érzem a munkahelyemet hosszútávon is.
4. A cég vezetői megfelelő döntéseket hoznak a járvány során, ezért a munkahelyek nincsenek veszélyben.
5. Biztonságban érzem magam a járvánnyal szemben a munkahelyemen.
6. Kevesebb figyelmet fordítanak a munkahelyemen az egyéni és csoportos higiénéjára, mint kellene.
7. A járvány közbeni helytállásunkat a cégünk díjazza (bérezés, munkaidő stb.).
8. A munkavégzésem nehezebb lett a koronavírus-járvány miatt, a munkakörülményeim romlottak.
9. Félek, hogy elveszítem a munkahelyemet.
10. Érzékeltem az érdekképviseltek (szakszervezet, üzemi tanács) tevékenységét az elmúlt időszakban.

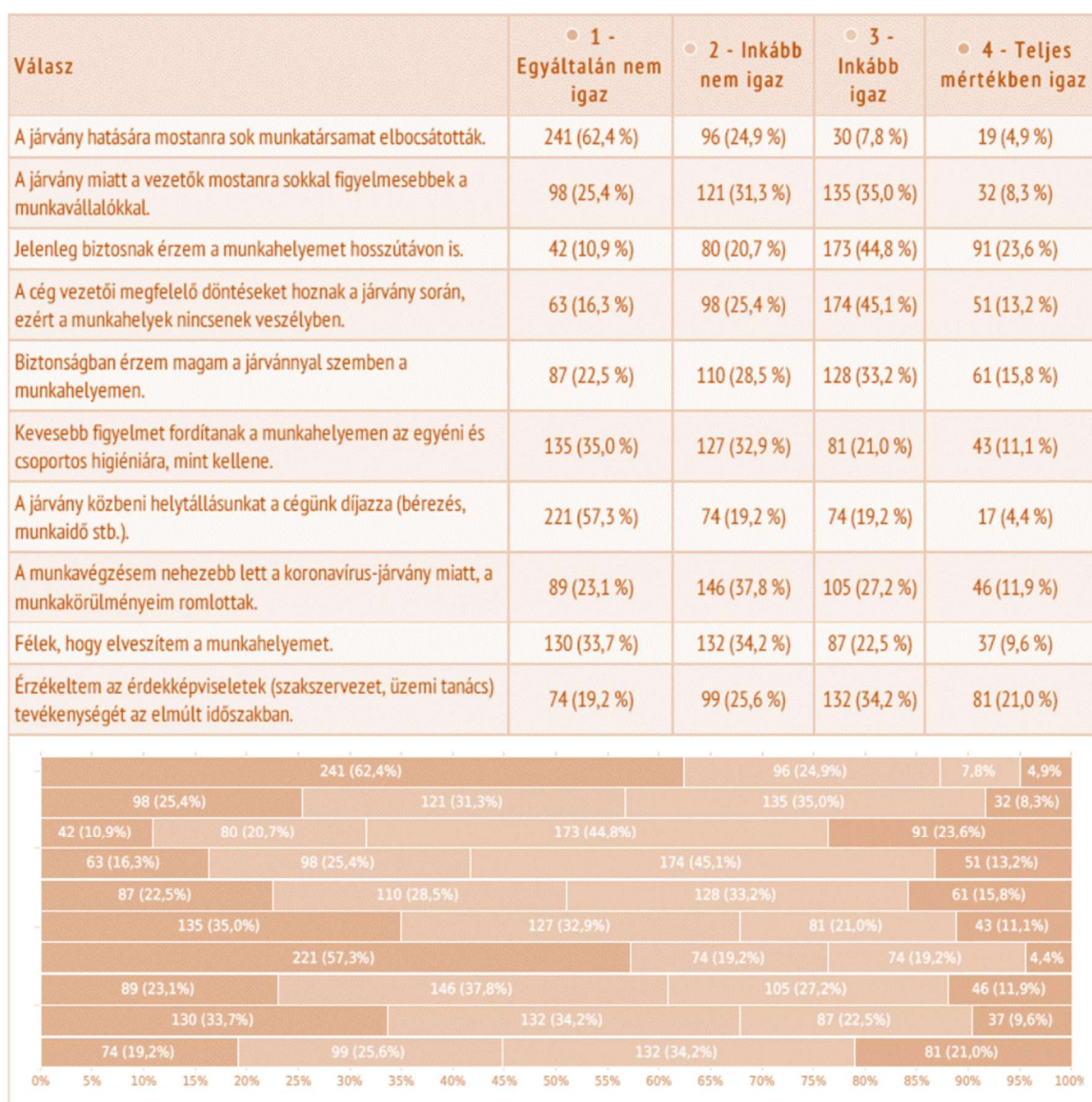
A kapott válaszok (n=386) alapján a munkahelyi folyamatokkal kapcsolatban az alábbi következtetések vonhatók le.

A gépiparban dolgozó megkérdezettek döntő többsége (87,3%-a) továbbra sem tapasztalta azt, hogy a járvány hatására sok munkatárs elbocsátására került volna sor. Az állítással mindössze a válaszadók 5%-a értett egyet teljes mértékben, ami jóval alacsonyabb, mint az őszi 15,3%. Ezzel leginkább ez az állítás volt elutasított a kitöltők részéről. Ezt követően

azonban hasonlóképp negatív értékelést kapott a járvány közbeni helytállás munkáltatók általi díjazására vonatkozó állítás is, amely esetében a válaszadók 76,6%-a adott nemleges választ. A harmadik leginkább elutasított állítás a munkahelyi higiéniával kapcsolatos volt, azonban az állítás megfogalmazásából következően ez pozitív eredmény, a kitöltők többsége szerint tehát a munkáltatók megfelelő figyelmet fordítanak a higiéniára a járvány időszaka alatt.

Szintén pozitív jelenség, hogy a kitöltők leginkább a munkahelyek hosszútávú biztonságával értettek egyet, a válaszadók 78,4% teljes mértékben vagy inkább biztosnak érzi munkahelyét hosszútávon is. A második pozitívan értékelt állítás is kedvező a munkáltatókra nézve, a kitöltők többsége (58,4%-a) ugyanis egyetért azzal, hogy a cégvezetők megfelelő döntéseket hoznak a járvány során, emiatt a munkahelyek sincsenek veszélyben. Kiemelendő, hogy a harmadik helyen leginkább helyeselt állítás az érdekképviselői szervezetek aktivitásának érzékelésével volt kapcsolatos, a kitöltők 55,4%-a értett egyet ezzel az állítással.

3. ábra – Munkahelyi folyamatokkal kapcsolatos állításokra kapott válaszok

Forrás: saját felmérés

A kérdéscsoport súlyozott listáján az érdekképviseltek aktivitásával kapcsolatos állítás még kedvezőbb helyen szerepel. Kedvezőtlen összkép pedig a munkáltatók járvány idején mutatott helytállásával és a vezetők figyelmességével kapcsolatban rajzolódik ki. A teljes, súlyozott lista az alábbiak szerint alakul.

1. Jelenleg biztosnak érzem a munkahelyemet hosszútávon is.
2. Érzékeltem az érdekképviseltek (szakszervezet, üzemi tanács) tevékenységét az elmúlt időszakban.
3. A cég vezetői megfelelő döntéseket hoznak a járvány során, ezért a munkahelyek nincsenek veszélyben.
4. Biztonságban érzem magam a járvánnyal szemben a munkahelyemen.
5. A munkavégzésem nehezebb lett a koronavírus-járvány miatt, a munkakörülményeim romlottak.
6. A járvány miatt a vezetők mostanra sokkal figyelmesebbek a munkavállalókkal.
7. Kevesebb figyelmet fordítanak a munkahelyemen az egyéni és csoportos higiénára, mint kellene.
8. Félek, hogy elveszítem a munkahelyemet.
9. A járvány közbeni helytállásunkat a cégünk díjazza (bérezés, munkaidő stb.).
10. A járvány hatására mostanra sok munkatársamat elbocsátották.

A keresztábrákat áttekintve az érdekképviseltek tevékenységének érzékelésével kapcsolatban a nők nagyobb arányban (32,1%) adtak teljes mértékben igaz választ, mint a férfiak (12,95%) és az összesített pozitív értékelés is magasabb a részükről (63,58% vs. 49,11%). Az iskolai végzettség tekintetében nincs szignifikáns eltérés a kapott válaszok között, de érdemes megjegyezni, hogy az állítással legkevésbé a szakmunkásképző végzettséggel rendelkezők értettek egyet (24,64% az egyáltalán nem igaz válaszok aránya).

A munkahellyel kapcsolatos biztonságérzet leginkább az alacsony képzettségűek körében jellemző, de összességében minden végzettségi csoportban többségében pozitívan értékelték az állítást. A nemek esetében szintén a nők minősítették inkább pozitívan az állítást, valamivel magasabb az igen válaszok aránya a férfiakénál és arányaiban többen (27,8% vs. 20,5%) választották a teljes mértékben igaz válaszopciót is. Az életkor tekintetében sincs szignifikáns eltérés, az egyes válaszopciók szinte minden esetben hasonló átlagéletkor mellett születtek, egyedül a teljes mértékben igaz válaszopciót jelölték valamivel – átlagosan két évvel – fiatalabb válaszadók.

Végezetül, a munkahely elvesztésével kapcsolatos félelmek valamelyest jobban jelen vannak a férfi válaszadónál (inkább igaz 24,6% vs. 19,8%), a középfokú végzettségűeknél (32% felett), valamint a fiatalabb férfiak esetében.

2.4. Munkakörülmények

A kérdőív második blokkjában a megváltozott munkakörülményekre vonatkozó kérdésekre került a hangsúly, köztük elsősorban a távmunkára, a csökkentett munkaidőre és a kényszerszabadság elrendelésére.

A kijárási korlátozások életbe lépésével számos vállalat állt át a távmunkára. A második körös felmérésre kapott válaszok alapján azonban a gépiparban a távmunka továbbra sem jelentett valós alternatívát a munkavégzésre. A távmunka lehetősége az őszi felméréshez hasonlóan volt biztosított a dolgozók számára, az arány ezúttal 19,7%. A felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében ugyanakkor az őszi értéket meghaladó mértékben 68,6% azok aránya, akiknek lehetőségük van távmunkára. Eközben ez az arány a középfokú végzettségűek esetében mindössze 15,1% volt, míg az alacsonyabb végzettségűek körében alig 3%.

A járvány óta a vállalatok ugyanakkor többféleképpen igyekeznek elkerülni a nagyobb leépítéseket. Ennek egy másik eszköze lehet a csökkentett munkaidő elrendelése. A kérdőíves felmérés második körében kapott válaszok alapján a csökkentett munkaidő igénybevételére az őszi értékekhez képest jelentősen kevesebb esetben volt példa, mindössze 13 fő (a válaszadók 3%-a) jelezte, hogy volt erre lehetőség. A csökkentett munkaidő ugyanakkor ezúttal csak az esetek kisebb részében (4 eset) járt a munkabér csökkenésével.

Egy másik eszköz, amivel a vállalatok törekedtek a gazdasági károk mérséklésére, a kényszerszabadság elrendelése volt. A kényszerszabadságolás is alacsonyabb mértékben (közel fele annyira) érintette a válaszadókat, mint az őszi fordulóban, ezúttal a megkérdezettek 31,6%-át nyilatkozott úgy, hogy sor került kényszerszabadságolásra. Az összesen 122 esetből 46 esetben mindez a bér csökkenésével vagy felfüggesztésével is együtt járt.

2.5. Egyéni preferenciák

A kérdőív harmadik blokkjában a **munkavállalók személyes tapasztalataira** és egyéni preferenciáira vonatkozó állításokat fogalmaztunk meg. Az állítások arra irányultak, a kitöltő a járvány harmadik hullámának hatására mennyire érzi saját maga szempontjából fontosnak az alábbi állításokat.

1. ...olyan cégeknek dolgozzak, amelyek számomra megfelelő értékrenddel rendelkeznek.
2. ...olyan munkát végezzek, aminek célja és értelme van.
3. ...olyan munkát végezzek, amiben fontos szerepet kapok, ahol azt érzem, hogy a munkám nem nélkülözhető.
4. ...több időt szenteljek a családnak, a barátoknak és a hobbijaimnak.
5. ...több időt töltsék az öngondoskodással, több figyelmet fordítsak mentális jólétemre.
6. ...növeljem az alkalmazkodóképességem, fejlesszem készségeimet, képezem magam.
7. ...többet törődjek a munkahelyi biztonság kérdéskörével.
8. ...jobban odafigyelek a személyi higiéniai szabályok betartására.

Bár a járvány elhúzódó időszaka alatt a foglalkoztatási helyzet lassú javulásnak indult nemzetgazdasági szinten, egyes ágazatok továbbra is jelentősen ki vannak téve a kedvezőtlen hatásoknak és a járvány világszerte megváltoztatta az emberek mindennapjait, munkavégzésük körülményeit is. Már az őszi első kör során is kiderült, a járvány alatt kialakult helyzet számos munkavállaló egyéni preferenciájára hatással volt. A válaszok alapján ez 2021 tavaszán sincs másként.

4. ábra – Egyéni preferenciákkal kapcsolatos állításokra kapott válaszok

Válasz	1 - Egyáltalán nem igaz	2 - Inkább nem igaz	3 - Inkább igaz	4 - Teljes mértékben igaz
...olyan cégnek dolgozok, amely számomra megfelelő értékrenddel rendelkezik.	19 (4,9 %)	28 (7,3 %)	190 (49,2 %)	149 (38,6 %)
...olyan munkát végezek, aminek célja és értelme van.	7 (1,8 %)	21 (5,4 %)	167 (43,3 %)	191 (49,5 %)
...olyan munkát végezek, amiben fontos szerepet kapok, ahol azt érzem, hogy a munkám nem nélkülözhető.	15 (3,9 %)	34 (8,8 %)	162 (42,0 %)	175 (45,3 %)
...több időt szenteljek a családnak, a barátoknak és a hobbijaimnak.	24 (6,2 %)	44 (11,4 %)	160 (41,5 %)	158 (40,9 %)
...több időt töltsék az öngondoskodással, több figyelmet fordítsak mentális jólétemre.	28 (7,3 %)	46 (11,9 %)	168 (43,5 %)	144 (37,3 %)
...növeljem az alkalmazkodóképességem, fejlesszem készségeimet, képezzem magam.	19 (4,9 %)	56 (14,5 %)	187 (48,4 %)	124 (32,1 %)
...többet törődjek a munkahelyi biztonság kérdéskörével.	22 (5,7 %)	70 (18,1 %)	200 (51,8 %)	94 (24,4 %)
...jobban odafigyelek a személyi higiéniai szabályok betartására.	11 (2,8 %)	20 (5,2 %)	148 (38,3 %)	207 (53,6 %)

Válasz	1 - Egyáltalán nem igaz	2 - Inkább nem igaz	3 - Inkább igaz	4 - Teljes mértékben igaz
...olyan cégnek dolgozok, amely számomra megfelelő értékrenddel rendelkezik.	4,9%	7,3%	49,2%	38,6%
...olyan munkát végezek, aminek célja és értelme van.	1,8%	5,4%	43,3%	49,5%
...olyan munkát végezek, amiben fontos szerepet kapok, ahol azt érzem, hogy a munkám nem nélkülözhető.	3,9%	8,8%	42,0%	45,3%
...több időt szenteljek a családnak, a barátoknak és a hobbijaimnak.	6,2%	11,4%	41,5%	40,9%
...több időt töltsék az öngondoskodással, több figyelmet fordítsak mentális jólétemre.	7,3%	11,9%	43,5%	37,3%
...növeljem az alkalmazkodóképességem, fejlesszem készségeimet, képezzem magam.	4,9%	14,5%	48,4%	32,1%
...többet törődjek a munkahelyi biztonság kérdéskörével.	5,7%	18,1%	51,8%	24,4%
...jobban odafigyelek a személyi higiéniai szabályok betartására.	2,8%	5,2%	38,3%	53,6%

Forrás: saját felmérés

Amint a fenti ábrán is látható, a válaszadók döntő többsége az egyes állításokkal egyetértett, számottevő nem egyetértő válasz (23,8%) csak a munkahelyi biztonsággal való törődés kérdéskörére érkezett. Vagyis a 2021 tavaszi felmérés során a válaszadók többsége ismét úgy nyilatkozott, a járvány hatására a különböző szempontok mentén megváltozott a preferenciarendszerük. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy a legtöbb teljes mértékben igaz válasz (207 fő) a személyi higiéniai szabályok betartására való odafigyeléssel kapcsolatos állításra érkezett. Ha azonban az inkább igen válaszokat is figyelembe vesszük, a legtöbb pozitív reakció az „olyan munkát végezek, aminek célja és értelme van” állításra érkezett. A harmadik legtöbb egyetértést pedig a munkáltatóval kapcsolatos állítás váltott ki, miszerint a válaszadóknak fontos, hogy olyan cégnél dolgozzanak, amely számukra megfelelő értékrenddel bír. A további állítások esetében is többségben vannak az igenlő válaszok, de arányuk elmarad az említettekhez képest.

2.5. Általános következmények

A kérdőív utolsó szakmai kérdéscsoportja a koronavírus-járvány harmadik hulláma által előidézett munkaerőpiaci helyzetre vonatkoztak. Az ezzel kapcsolatos állításokat az előbbieknél megfelelő négyfokozatú skálán kellett értékelni. Az állítások az alábbiak voltak.

- A járvány kapcsán tett 2021 tavaszi kormányzati intézkedések megfelelőek a gazdaság védelme szempontjából.
- A vezetők részéről a munkavállalókkal szembeni empátikus bánásmód nagyobb hangsúlyt kap.
- A gazdasági érdekeknél fontosabbá vált a munkavállalók egyéni és csoportos egészsége, jólléte.
- A járvány harmadik hulláma nagyobb rugalmasságot követel meg a munkáltató részéről.
- A járvány időszakában is fontos, hogy a munkaadók segítsék a munkavállaló folyamatos szakmai fejlődését.
- Azok a munkáltatók tudnak a jövőben sikeresek maradni vagy azzá válni, akik támogatják a munkavállalókat egyéni fejlődésükben.
- A járvány kapcsán tett 2021 tavaszi kormányzati intézkedések megfelelőek az egészség megőrzése szempontjából.
- Az eddigi intézkedésekhez képest a harmadik hullám idején a munkavállalók egészsége és biztonsága kevésbé kerül a figyelem középpontjába.

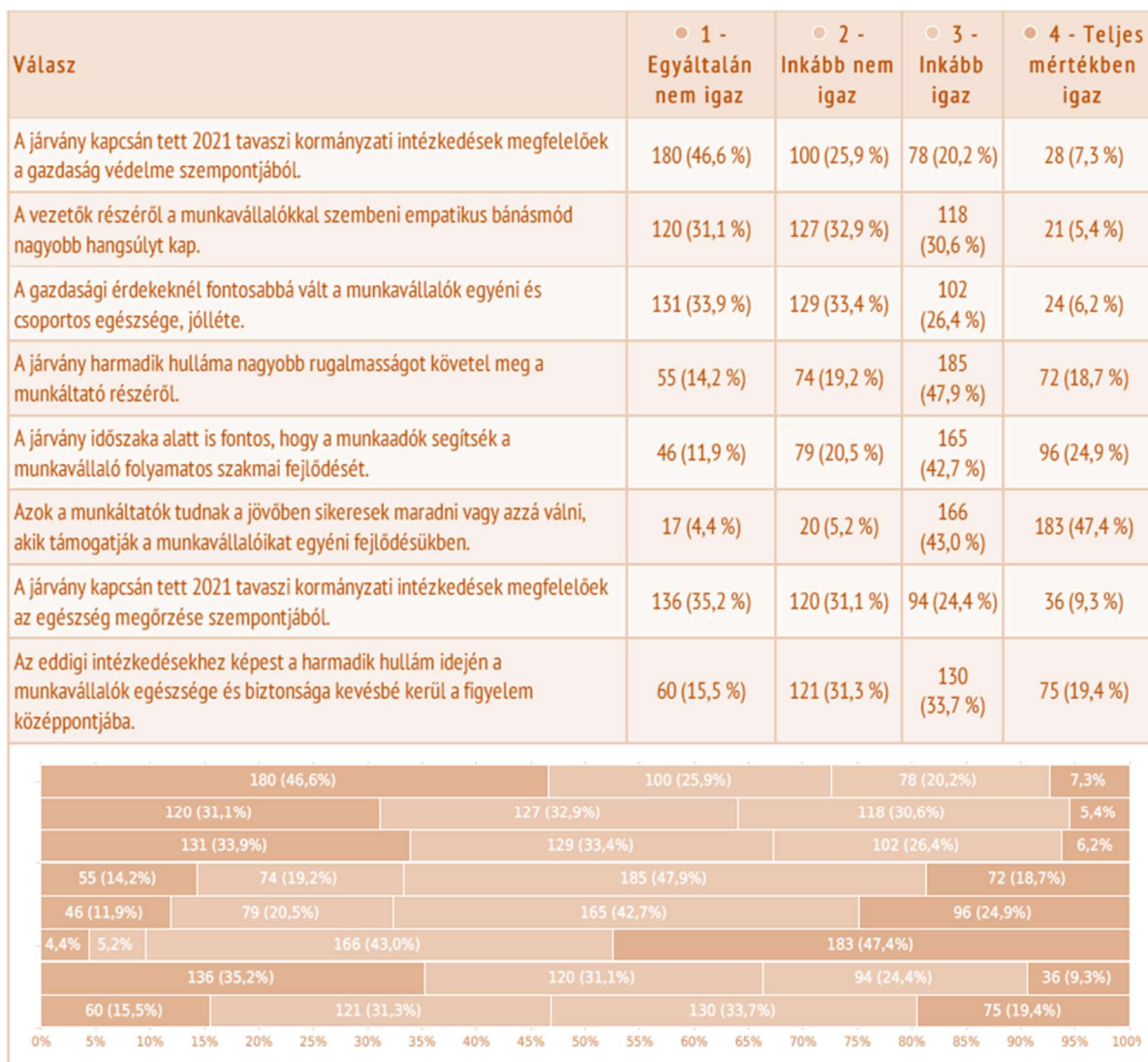
A járvány megjelenése óta folyamatosan születnek az egészség és a gazdaság védelmére hivatott kormányzati intézkedések. Az intézkedések megfelelőségével kapcsolatos állításokra 2021 tavaszán az őszi időszakhoz képest hasonló módon, döntő mértékben nemleges, negatív reakciók érkeztek. A kapott válaszok alapján elmondható, a gépipari munkavállalók többsége továbbra sincs megelégedve a kormányzati intézkedésekkel, sem az egészség (66,3% negatív reakció), de különösen nem a gazdaság védelme (72,5% negatív reakció) tekintetében. A teljes mértékben elégedettek aránya pedig egyik állítás esetében sem éri el a 10%-ot. Mindkét állítás kapcsán megfigyelhető, hogy a férfiak és a nagyvárosiak a legelégedetlenebbek, ugyanakkor a fővárosi válaszadók arányaiban nagyobb mértékben (az átlag közel duplája) elégedettek az intézkedésekkel.

Szintén inkább elutasító válaszok érkeztek az empátikus bánásmód és az egyéni és csoportos egészség és jóllét előtérbe kerülésével kapcsolatos állításra. Emellett megosztó állításnak bizonyult az a felvetés is, hogy a harmadik hullám idején az eddigiekhez képest kevesebb figyelem jut a munkavállalók egészségére és biztonságára. A válaszadók több mint fele egyetért azzal, hogy mostanra ez a téma kevésbé van napirenden, ami a munkáltatói attitűd gyengülését mutatja a járvány előrehaladtával. A válaszadók harmada azonban ennek ellenére most is úgy érzi, hogy az egészségük továbbra is fontos, központi kérdés maradt.

Másrészről viszont a válaszadók kimagasló aránya (90% felett) gondolja úgy, hogy a munkáltatók jövőbeli sikerének záloga a munkavállalók egyéni fejlődésének támogatása. A válaszadók azt is mutatják, hogy a munkavállalók számára fontos, hogy a munkáltató rugalmassá

váljon a kialakult helyzetben. Emellett a válaszadók kétharmada (67,6%) egyetért azzal is, miszerint fontos lenne, hogy a munkaadók segítsék a munkavállalókat folyamatos szakmai fejlődésükben a járvány időszaka alatt is.

5. ábra – Általános következményekkel kapcsolatos állításokra kapott válaszok

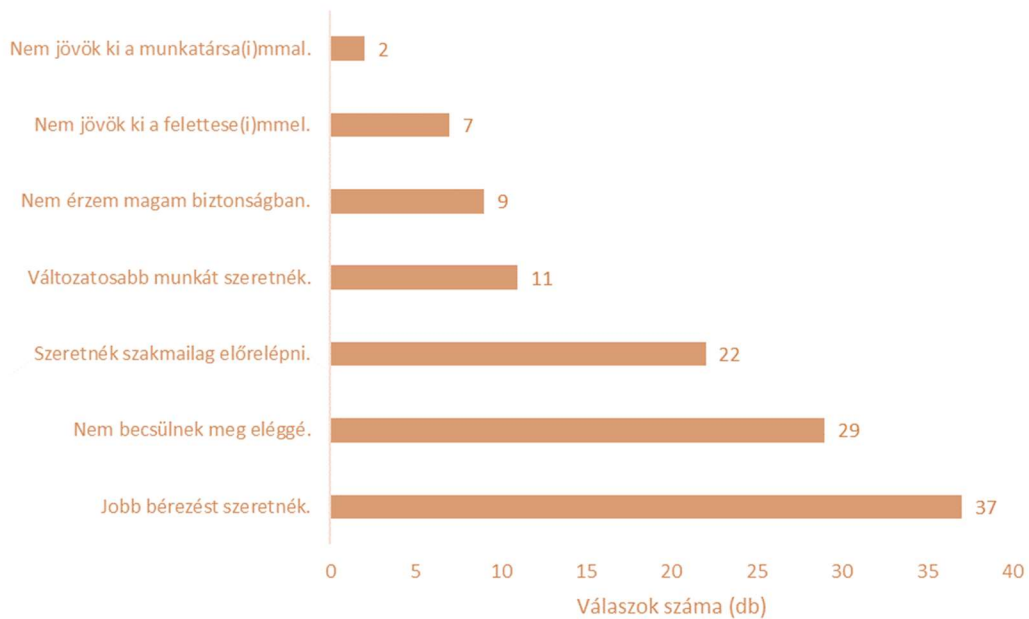
Forrás: saját felmérés

2.6. Munkahelyváltás

A vírus nehézségei ellenére, vagy épp azok következtében a dolgozók többsége nem tervez munkahelyváltást. Bár a bizonytalanok aránya igen magas (a válaszadók közel negyede a „nem tudja” válaszopciót jelölte meg kitöltéskor), egyértelmű igen választ a dolgozók 15%-a, összesen 60 fő jelölte meg. Többségben vannak köztük a középfokú végzettségűek (53 fő), a férfiak (39 fő) és átlagosan a fiatalabbak jelölték ezt az opciót.

A munkahelyváltási szándék mögött álló leggyakoribb okokat az alábbi ábra szemlélteti (egy válaszadó több válaszopciót is jelölhetett).

6. ábra – Munkahelyváltási szándék indokai

Forrás: saját felmérés

A munkahelyváltást tervezők körében a legtöbben jobb bérezés reményében állnának tovább, de fontos tényező a megbecsültség hiánya, és a szakmai előrelépés iránti igény is. A válaszadók között csak kevesen tartották a személyes konfliktusokat munkahelyváltást kiváltó szempontnak. Emellett hét ember jelezte, hogy nem tud jól együtt dolgozni a feletteseivel, két fő számára pedig a munkatársakkal való konfliktusok okoznak problémát.

3. Konklúziók

A gépipari munkavállalók körében (386 fő) végzett második körös kérdőíves felmérés legfontosabb megállapításai az alábbiak szerint foglalhatók össze.

- A munkahelyi folyamatok kapcsán a döntő többség nem érzékelte a járvánnyal összefüggésben elbocsátási hullámot. Az őszi felméréshez képest mind az erre vonatkozó állítással, mind a munkahellyel kapcsolatos hosszútávú biztonságérzet esetében javult a pozitív válaszok aránya.
- A felmérésben résztvevők állításai alapján, a szakszervezetek, illetve érdekképviseltek jelenléte továbbra is érezhető a harmadik hullám idején, a válaszadók ezzel kapcsolatos megítélése kedvezően változott az őszi lekérdezéshez képest (52,2% helyett már 55,2% adott pozitív választ).
- A felmérésben résztvevők válaszai alapján a munkavállalók alig ötöde számára biztosított a távmunka lehetősége a gépipari vállalatoknál, az is elsősorban a felsőfokú végzettségűek által végzett munkakörökben jellemző. Persze az ágazatban tevékenykedő vállalkozások egyes munkaköreiket illetően kevésbé tudnak rugalmasak lenni a munkavégzés helyét illetően.

- A személyes preferenciákra vonatkozó állításokra kapott válaszok alapján a munkavállalók továbbra is fontosnak érznek egyes attitűd- vagy hozzáállásbeli szempontokat, ugyanakkor az eredmények alapján megállapítható, hogy kevésbé markánsan értenek egyet az egyes állításokkal (a teljes mértékben igaz válaszopciót valamennyi esetben kevesebben választották, mint az őszi lekérdezés során).
- A járvány kapcsán tett kormányzati intézkedésekkel a válaszadók többsége elégedetlen, a megítélés rosszabb, mint 2020 őszén. Mind az egészség, mind a gazdaság védelme terén csökkent azok aránya, akik egyetértenek az intézkedések megfelelőségével, eközben jelentősen növekedett azok aránya, akik egyáltalán nem gondolják megfelelőnek a meghozott intézkedéseket.
- A munkahelyváltással kapcsolatban az őszi lekérdezéshez képest kevesebben nyilatkoztak abbéli szándékukról, hogy munkahelyváltást terveznének a közeljövőben. Az első lekérdezés eredményeihez hasonlóan az igen választ adó kitöltők (15,5%) elsődlegesen a jobb bérezést és a nagyobb megbecsülést jelölték meg, mint a váltást motiváló tényezők.
- Összességében a felmérés kedvezőbb képet fest a gépipari ágazat munkavállalóinak tapasztalatairól és attitűdjéről, ami általában az iparág helyzetének javulására utal a 2020 őszi első lekérdezéshez képest.